

Analiza demografskih trendova u Hrvatskoj

Jakupec, Andreja

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Međimurje in Čakovec / Međimursko veleučilište u Čakovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:110:748998>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-30**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Međimurje in Čakovec Repository - Polytechnic of Međimurje Undergraduate and Graduate Theses Repository](#)

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

ANDREA JAKUPEC

**ANALIZA DEMOGRAFSKIH TRENDOVA U
HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Čakovec, 2022.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

ANDREA JAKUPEC

**ANALYSIS OF DEMOGRAPHIC TRENDS IN
CROATIA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:
doc.dr.sc. Damira Tkalec, dipl.oec.

Čakovec, 2022.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
POVJERENSTVO ZA DIPLOMSKI ISPIT

Čakovec, 23. veljače 2022.

država: **Republika Hrvatska**
Predmet: **Ekonomija za menadžere- IZVANREDNI**
Grana: **5.01.06 opća ekonomija**

DIPLOMSKI ZADATAK br. 2021-MTSD-I-50

Pristupnik: **Andrea Jakupec (0111107975)**
Studij: **Izvanredni specijalistički diplomski studij Menadžment turizma i sporta**

Zadatak: **Analiza demografskih trendova u Hrvatskoj**

Opis zadatka:

Cilj ovog rada je analiza demografskih kretanja u Hrvatskoj. U radu će se opisati demografski trendovi te analizirati njihov utjecaj na gospodarstvo Hrvatske.

Zadatak uručen pristupniku: 23. veljače 2022.
Rok za predaju rada: 20. rujna 2022.

Mentor:

Predsjednik povjerenstva za
diplomski ispit:

doc. dr. sc. Damira Đukec, dipl. oec.

SADRŽAJ

Sažetak	I
1. UVOD	6
2. OBJAŠNJENJA DEMOGRAFSKIH POJMOVA	7
3. KRETANJE STANOVNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ	9
3.1. Iseljavanje	9
3.2. Demografski trendovi	12
3.3. Migracijska kretanja	17
4. EUROPSKA UNIJA I STARENJE STANOVNIŠTVA	21
5. PROJEKCIJE KRETANJA STANOVNIŠTVA U HRVATSKOJ	23
6. MJERE ZA POTICANJE POZITIVNE DEMOGRAFSKE SLIKE U HRVATSKOJ	26
6.1. Demografske mjere	26
6.2. Mjere koje treba poduzeti	27
6.3. Strategija demografske revitalizacije RH	29
7. ZAKLJUČAK	31
LITERATURA	32
POPIS TABLICA	34
POPIS GRAFIKONA	34

Sažetak

Ovaj rad analizira demografska kretanja i njihov učinak na gospodarski i društveni razvitak Republike Hrvatske. Za prikaz i objašnjenje demografskih procesa istražuju se pojmovi kretanja stanovništva, migracija i demografskih pokazatelja. Kao važni demografski procesi koji utječu na gospodarski i društveni razvitak, u radu je obrađeno starenje stanovništva kao i migracije stanovništva Republike Hrvatske.

Starenje stanovništva povećava neravnotežu između ekonomski aktivnih građana i umirovljenika što za posljedicu ima povećanu potrošnju za mirovine, zdravstvo, socijalne naknade i druge isplate starijoj populaciji. Intenzivna emigracija dovodi do pomanjkanja radne snage, što dodatno utječe na razvoj ekonomskih neravnoteža i društvenih promjena zbog budućeg doseljavanja stanovništva iz drugih država. Pad broja radne snage reflektira se kao manjak ljudi koji su obvezni plaćati mirovinske doprinose.

Teorijski prikazi u radu nadopunjeni su statističkim podacima koji prikazuju pojedine demografske trendove, kao i buduću sliku stanovništva Hrvatske prema projekcijama do 2051. godine. Navedene projekcije ukazuju na demografsku katastrofu, to jest neodrživost po ekonomski rast i razvoj. U ovom trenutku demografska slika u državi je izuzetno loša i ako se situacija nastavi do gospodarskog rasta i razvoja neće moći doći.

Zaključuje se da Republika Hrvatska mora što prije zaustaviti trend negativnih demografskih kretanja. Potrebno je što prije početi raditi na razvoju i implementaciji efikasnih mjera kojima bi Hrvatska potaknula bivše stanovnike da se vrate, trenutne stanovnike da ostanu i privukla nove stanovnike iz drugih zemalja da se nastane u našoj državi.

Ključne riječi: demografija, popis stanovništva, migracije, radna snaga, projekcija broja stanovnika

1. UVOD

Posljednjih trideset godina Republika Hrvatska doživljava nepovoljnu demografsku sliku, koja je na začetku popisa stanovništva posljedica ratnih stradanja i iseljavanja stanovništva u sigurnija područja. U slabije naseljenim, izrazito depopulacijskim sredinama, živi malobrojno stanovništvo otežane biološke i obrazovne strukture, što utječe na daljnji razvoj Hrvatske. Starenje stanovništva jedan je od važnijih čimbenika koji pridonose lošoj demografskoj situaciji u Hrvatskoj. Gledano na dulji rok, kontinuirano povećanje udjela starijeg stanovništva negativno će se odraziti na odnos između osiguranika i primatelja mirovina te na financijsko stanje sustava obveznog mirovinskog osiguranja.

Navedena demografska problematika postaje egzistencijalno pitanje hrvatskoga naroda u dogledno vrijeme, stoga je cilj ovog rada analizirati demografska kretanja u Republici Hrvatskoj, utvrditi razloge i uzroke tih kretanja te pronaći načine kako zaustaviti loše demografske trendove.

Rad je podijeljen na 7 poglavlja. Uvodni dio definira temu rada i bitne činjenice koje se pojašnjavaju kroz rad, u drugom poglavlju je objašnjena demografska terminologija koja je bitna za razumijevanje teme, a treće poglavlje opisuje kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj. Navedeno je podijeljeno na tri potpoglavlja koja bolje opisuju iseljavanje, demografske trendove i migracijska kretanja u Republici Hrvatskoj. Europska unija i starenje stanovništva je sljedeće poglavlje u kojem se iznose podaci koji pobliže prikazuju starenje stanovništva Europske unije, kao i očekivani negativni utjecaj starenja stanovništva na gospodarsku aktivnost i ekonomski rast. Projekcije kretanja stanovništva u Republici Hrvatskoj je bitna cjelina rada budući da projekcije ukazuju na demografsku katastrofu, što mora biti upozorenje za poduzimanje određenih koraka kako bi se ista zaustavila. Šesto poglavlje donosi mjere za poticanje pozitivne demografske slike u Hrvatskoj, a zaključak je rekapitulacija osnovnih argumenata i viđenja koja su obrađena kroz rad.

Pregled literature koji se nalazi u radu prikupljen je analizom i istraživanjem knjiga, relevantnih informacija iz stručnih časopisa koji opisuju prijašnja i sadašnja znanja o temi ovog istraživanja. Svi članci, tekstovi, radovi i publikacije pronađeni su na web stranicama i bazama podataka. U radu su korišteni sekundarni izvori podataka, podaci su prikupljeni “za stolom”, odnosno analizirani su već postojeći statistički podaci.

2. OBJAŠNJENJA DEMOGRAFSKIH POJMOVA

Kretanje stanovništva je aktivnost koja je vezana za prirodno i mehaničko kretanje stanovništva. Rezultat je prirodnog kretanja ili migracija (seobe). Pod pojmom prirodno kretanje stanovništva podrazumijevaju se sva ona kretanja koja su rezultat rađanja (nataliteta), plodnosti (fertiliteta) i umiranja (mortaliteta). Pod pojmom mehaničko kretanje stanovništva podrazumijeva se migracija stanovništva, odnosno useljavanje i iseljavanje stanovništva iz jedne zemlje u drugu ili unutar jedne zemlje, grada i slično (Dugački, 2021).

Migranti asociraju na put i putovanje. Put je jamačno središnja oznaka ljudskog bića. Uvijek je čovjek pred sobom imao određeni cilj da otkrije novi životni prostor kako bi mogao osigurati život. Zato su migracije postojale od davnine. Ljudi su putovali (zapravo, selili se) radi hrane ili zbog klimatskih ili drugih nezgoda. Migracije stanovništva tijekom povijesti pa sve do današnjih dana imale su iste motive: najčešće ekonomske, egzistencijalno-zdravstvene ili pak političke te suvremene turističke i istraživačko-znanstvene (Koprek, 2020.).

Najvažnija odrednica prirodnog kretanja stanovništva je natalitet. To je pojam kojim se označava broj rođenja u nekoj populaciji u određenom vremenskom razdoblju (obično godini dana), dok mortalitet označava broj umrlih u nekoj populaciji u određenom vremenskom razdoblju (obično godini dana) i u tu brojku se ne ubrajaju mrtvorodena djeca. Natalitet je dinamičnija kategorija prirodnoga ili ukupnoga kretanja stanovništva od mortaliteta. U dugoročnome razvoju suvremenih (post)industrijskih društava dva su ključna faktora koja utječu na kretanje mortaliteta. Prvi faktor, kojega bismo mogli definirati kao opći napredak obilježen industrijalizacijom, urbanizacijom, medicinskim otkrićima i zdravstvenom zaštitom, utječe na smanjenje mortaliteta dojenčadi i djece što pri konstantnome natalitetu povećava prirodni prirast (demografska tranzicija). Drugi faktor, kojega skupno nazivamo produljenje prosječnoga/očekivanoga trajanja života, utječe na povećanje mortaliteta (Andabaka i sur., 2016.).

Fertilitet označava broj živorođene djece u odnosu na broj žena u plodnom razdoblju (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19372>). Fertilno žensko stanovništvo sačinjavaju žene od 15 do 49 godine života. Prirodni prirast jest razlika između broja živorođene djece i broja umrlih osoba (<https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9931>). U hrvatskoj literaturi se za prirodni prirast koristi i sinonim prirodna promjena.

Demografski faktori odnose se na nedovoljno rađanje i ubrzano starenje stanovništva. Politički i ekonomski čimbenici također imaju presudno značenje u demografskom kretanju.

Osim što navedeni faktori samostalno djeluju na depopulaciju prostora, oni su i generator drugih važnih činjenica, kao što su ratovi, demografske tranzicije i slično. Jedan od najvažnijih čimbenika smanjenja broja stanovnika su migracije na koje, između ostalog, utječu čimbenici kao što su neravnomjeran socioekonomski razvoj, neinformiranost i loša prometna povezanost.

3. KRETANJE STANOVNIŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kao što je navedeno u prethodnom poglavlju, kretanje stanovništva je aktivnost koja je vezana za prirodno i mehaničko kretanje stanovništva. Stoga će se u nastavku, kroz sljedeća potpoglavlja dublje analizirati navedena kretanja kroz pojmove iseljavanja, odnosno migracije, kao i demografskih trendova.

3.1. Iseljavanje

Republika Hrvatska je oduvijek bila privlačna strancima zbog atraktivnog geografskog položaja i vrlo povoljnih uvjeta za život. Usprkos tome, zbog rata i gospodarskih gubitaka, Hrvatska se ipak može proglasiti iseljeničkom državom zbog iseljavanja većinski obrazovanih i perspektivnih pojedinaca.

Procjena je da jednak broj Hrvata živi u iseljeništvu kao i u domovini. Glavni potisni čimbenici suvremenog iseljavanja iz Hrvatske su korupcija, pravna nesigurnost i nemoral političkih elita. Uz te, postoje i povijesni strukturni razlozi iseljavanja (Jurić, 2018.). Tablica 1. prikazuje broj stanovnika koji su iselili iz Hrvatske kroz povijest, pa sve do danas. Razlozi intenzivnog iseljavanja radno sposobnog stanovništva u inozemstvo bili su politički i gospodarski razlozi, odnosno nezaposlenost, ratovi i drugi.

Kako navodi profesor demografije, političkih znanosti i povijesti na Hrvatskom katoličkom sveučilištu, Tado Jurić na Stručnom skupu za učitelje hrvatskoga jezika izvan sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, prema većini procjena hrvatska dijaspora u svijetu danas obuhvaća više od dva i pol milijuna ljudi, računajući pritom izravne iseljenike i njihove potomke za koje se pretpostavlja da su zadržali osjećaj povezanosti s Hrvatskom, što je s obzirom na veličinu njezina stanovništva, iznimno velik broj. Više od milijun Hrvata i potomaka živi u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi. Oko 400 000 Hrvata ima u Južnoj Americi, a najviše u Argentini i Čileu. Dijaspore u Australiji obuhvaća oko 250 000, a na Novom Zelandu oko 40 000 pripadnika. U zapadnoj Europi najviše je Hrvata u Njemačkoj (oko 350 000), potom u Austriji (90 000), Švicarskoj (80 000), Italiji (60 000), Francuskoj (40 000) i Švedskoj (35 000).

Tablica 1. Iseljavanje iz Hrvatske kroz povijest do danas

15. - 18. stoljeće	<p><u>Iselilo 300 000 stanovnika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - u prostore Habsburške Monarhije, Gradišća, Slovačke, pokrajine Molise - politički i gospodarski razlozi: promjena etničke strukture u Hrvatskoj
19. stoljeće - do 1914. godine	<p><u>Iselilo 350 000 stanovnika (15% tadašnjeg stanovništva)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - prema prekomorskim destinacijama (Sjeverna i Južna Amerika) - gospodarski razlozi: „trbuhom za kruhom“ i agrarna kriza krajem 19. stoljeća (filoksera)
1914. - 1941. godine	<p><u>Iselilo 120 000 stanovnika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - iseljavanje u prekomorske i zapadnoeuropske zemlje (Južna Amerika, Australija, Francuska...) - Hrvatska između dva svjetska rata: gospodarski i politički razlozi
1945. - 1960. godine	<p><u>Iselilo oko 200 000 stanovnika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - iseljavanje prema prekomorskim zemljama (Južna Amerika, Republika Južna Afrika, Australija) - politički razlozi uz industrijalizaciju, urbanizaciju, deagrarizaciju, deruralizaciju (osobito iseljavanje s otoka u prekomorske zemlje)
1960. - 1990. godine	<p><u>Iselilo oko 300 000 stanovnika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - iseljavanje prema razvijenim zemljama Europe (Njemačka, Švedska, Austrija, Švicarska, ...) i prema SAD-u - većinom gospodarski razlozi odlaska u razvijenije zemlje - 70-ih godina politička emigracija (Hrvatsko proljeće)

od 1991. godine do danas	<p><u>Iselilo oko 510 000 stanovnika</u></p> <ul style="list-style-type: none">- iseljavanje najviše prema Njemačkoj, Irskoj, Švedskoj, SAD-u, Argentini, Australiji- politički i gospodarski razlozi iseljavanja iz ratom zahvaćenih područja- iseljavaju najviše Srbi (tijekom kolovoza 1995. godine nakon operacije Oluja) te mlađi, obrazovani Hrvati u visokorazvijene zemlje svijeta - "Odljev mozgova" (eng. <i>Braindrain</i>)
--------------------------	---

Izvor: izrada autora prema podacima sa stranice: https://edutorij.e-skole.hr/share/proxy/alfresco-noauth/edutorij/api/proxy-guest/f62da038-e967-44b7-82fe-f5bd28d50c08/html/2251_sints_Iseljavanja_Hrvata.html

3.2. Demografski trendovi

Hrvatska u Europi spada u niskonatalitetne zemlje. Već gotovo pola stoljeća traje proces smanjivanja nataliteta/fertiliteta i prirodnog prirasta stanovništva (Wertheimer-Baletić, 2017.). Popis stanovništva iz 2001. godine govori da je Hrvatska imala 4 437 460 stanovnika, popis iz 2011. godine pokazuje da se broj stanovnika u Republici Hrvatskoj u tom desetogodišnjem razdoblju smanjio na 4 284 889 milijuna, prema procjenama Državnog zavoda za statistiku Hrvatska je početkom 2020. godine imala oko 4 480 000 stanovnika, dok prema novom popisu stanovništva iz 2021. Hrvatska ima 3 888 529 milijuna stanovnika.

Kao što je i prethodno navedeno, od 1991. godine vidljivo je više negativnih trendova u svezi sa stanovništvom Hrvatske: smanjenje broja stanovnika, smanjenje stope nataliteta, negativni prirodni prirast, starenje stanovništva i porast iseljavanja radno sposobnog stanovništva. Negativni prirodni prirast u Hrvatskoj posljedica je smanjenja stope nataliteta i povećanja stope mortaliteta. Ovaj trend se pojavio tijekom Domovinskog rata (1991.-1995.), no nastavio se i nakon rata te je prisutan više od dva desetljeća.

Od 2009. godine, paralelno s gospodarskom krizom, u Hrvatskoj je došlo do značajnog porasta iseljavanja stanovništva. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, emigracija je postala jeftinija i olakšana. Isto tako, konkurencija za privlačenje radne snage iz ekonomski slabijih dijelova Hrvatske više nisu bili samo Zagreb i obala, već i sve zemlje s potpuno otvorenim granicama za hrvatske građane. Zbog svih negativnih čimbenika, u ruralnim područjima uglavnom žive starije osobe ili mladi bez posla, gospodarstvo je devastirano, a lokalna uprava manje funkcionalna.

Iseljavanje iz Hrvatske uglavnom je motivirano nedostatkom zaposlenja ili poduzetničkih prilika, ali i zbog obrazovnih mogućnosti, društvenog nepovjerenja, tjeskobe oko budućnosti. Stoga su iseljenici uglavnom mladi ljudi koji traže bolje životne uvjete u zemljama kao što su Kanada, SAD, Australija i Njemačka. Iseljavanje mladih i negativni prirodni prirast uzrokuju smanjenje broja stanovnika.

Samo smanjenjem jaza između hrvatskog životnog standarda i ostalih zemalja Europske unije možemo očekivati smanjenje i preokret migracijskih trendova. Kako bismo u potpunosti razumjeli razloge iseljavanja, ključno je istražiti zadovoljstvo kvalitetom života, uključujući i nematerijalne čimbenike uz životni standard.

Prema Eurostatu istraživanje kvalitete života za Republiku Hrvatsku 2020. godine govori kako je 16,5% ljudi visoko zadovoljno svojim cjelokupnim životom u Hrvatskoj, 46,7% srednje zadovoljno, a 36,8% vrlo malo zadovoljno, što bi ukupna ocjena iznosila 6,3/10 ukupnog zadovoljstva kvalitetom života u Hrvatskoj (Stjepanović, 2020.). Učinci iseljavanja su prikazani u tablici 2., iz koje je vidljivo kako dominiraju oni negativni.

Tablica 2. Učinci iseljavanja

POZITIVNI	<ul style="list-style-type: none"> ● manja nezaposlenost u struci ● veće plaće u struci emigranata ● novčane doznake iz inozemstva ● ljudski i financijski kapital povratnika
NEGATIVNI	<ul style="list-style-type: none"> ● “odljev mozгова”, gubitak ljudskog kapitala (i ulaganja) ● gubitak financijskog kapitala emigranata ● smanjenje agregatne potražnje ● manja ukupna zaposlenost, veća nezaposlenost i manje plaće komplementarne struke emigranta ● manja kompetitivnost, manja produktivnost ● negativan utjecaj iseljavanja stanovništva na rast BDP-a
DVOJBENI	<ul style="list-style-type: none"> ● veća participacija na tržištu rada obitelji emigranata koje ostaju ● manja participacija na tržištu rada obitelji koje primaju novčane doznake ● lakša buduća migracija stanovništva

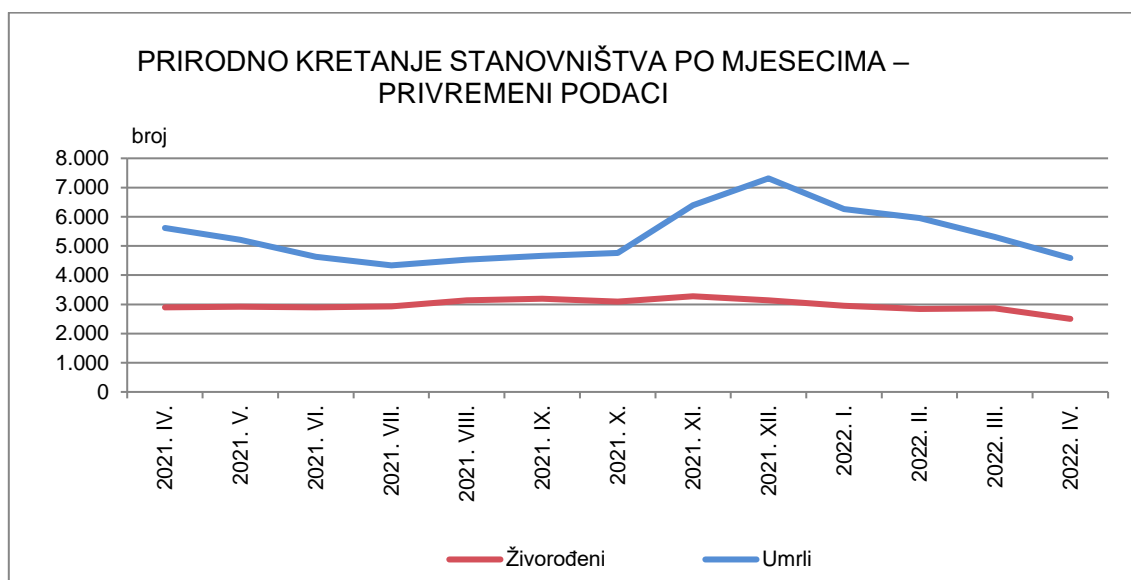
Izvor: izrađeno prema Ash, 1994. i Atoyán i sur., 2016.; preuzeto iz: Akrap, A., Strmota, M., Ivanda, K., (2017.). Iseljavanje iz Hrvatske od početka 21. st.: uzroci i posljedice, u: M. Sopta, V. Lemić, M. Korade, I. Rogić, M. Perić Kaselj (ur.), Hrvatska izvan domovine II, zbornik, str. 543-551

Starenje stanovništva je pak trend sličan onom u mnogim drugim europskim zemljama. Stanovništvo Hrvatske stari zbog manjeg udjela djece (0-14 god.) i duljeg očekivanog životnog vijeka. Smanjenje radno sposobnog stanovništva podrazumijeva i manji broj obveznika uplata mirovinskih doprinosa. Dugoročno gledano, manji broj obveznika uplata, a

konstantno povećanje starijeg stanovništva utjecati će na financijsko stanje sustava obveznog mirovinskog osiguranja.

No, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje prema podacima iz 2020. godine prognozira da će se rashodi za mirovine umjereno smanjiti tijekom sljedećih nekoliko godina, obzirom da se do 2030. godine planira izjednačenje uvjeta za mirovine žena i muškaraca. Danas ljudi ostaju sve duže u svijetu rada zbog uvjeta za ostvarivanje mirovina. Posljedica je ta da se sve kasnije odlazi u mirovinu, a nakon umirovljenja rast rashoda za mirovine se usporava jer se broj korisnika mirovina smanjuje. Grafikon 1. prikazuje privremene podatke prirodnog kretanja stanovništva po mjesecima od travnja 2021. do travnja 2022. godine. Iz navedenog se zaključuje da je Hrvatska u tom razdoblju imala više umrlih nego živorođenih.

Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva

Izvor: Državni zavod za statistiku

Demografski sastav Hrvatske prema spolu ima gotovo univerzalno obilježje: manjak žena u mladim i plodnim skupinama te višak žena među starijim skupinama, dok je kod muškaraca obrnuta situacija. Navedeno prikazuje i tablica 3. U odnosu na prethodna razdoblja i popise stanovništva, dobni sastav stanovništva Hrvatske značajno se pogoršao, smanjio se udio mladih, a povećao udio starijeg. Stoga je razvidno da će se broj mladih smanjiti, kao i mladi ženski fertilni kontingent (20-29), koji je od posebne važnosti za bioreprodukciju, time se smanjuje i radni kontingent, a starijih će biti sve više.

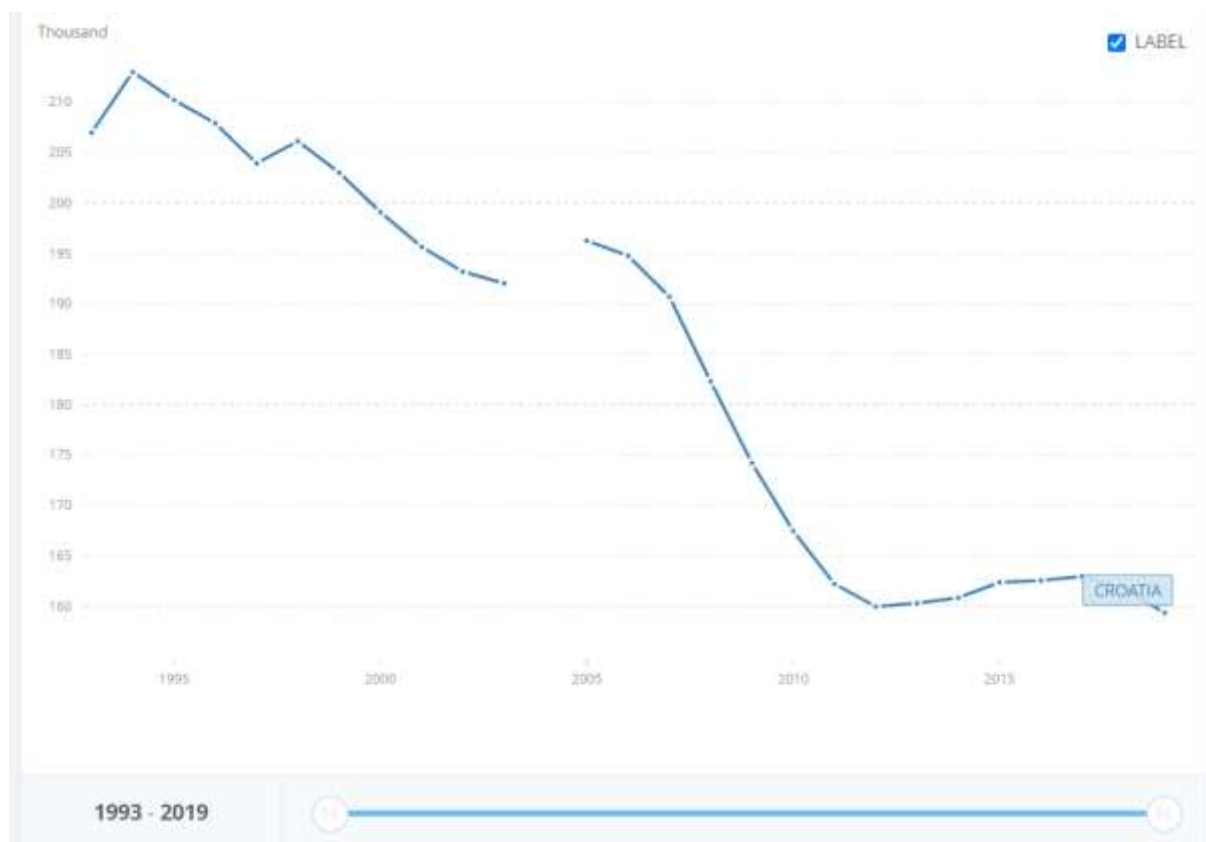
Tablica 3. Stanovništvo prema starosti i spolu, 2021.

Starost	Ukupno	Muškarci	Žene
Ukupno	3.888.529	1.874.566	2.013.963
0 – 4	175.783	90.357	85.426
5 – 9	181.804	93.519	88.285
10 – 14	195.987	100.528	95.459
15 – 19	189.982	97.767	92.215
20 – 24	212.089	108.482	103.607
25 – 29	215.983	110.167	105.816
30 – 34	229.247	115.839	113.408
35 – 39	257.111	129.341	127.770
40 – 44	268.919	135.174	133.745
45 – 49	261.751	131.004	130.747
50 – 54	261.573	128.857	132.716
55 – 59	280.776	135.467	145.309
60 – 64	288.886	136.734	152.152
65 – 69	278.989	129.672	149.317
70 – 74	228.403	100.398	128.005
75 – 79	146.768	59.056	87.712
80 – 84	122.627	44.646	77.981
85 i više	91.851	27.558	64.293

Izvor: Državni zavod za statistiku

Prema demografu Stjepanu Štercu, godišnje imamo 21.000 više umrlih nego rođenih, a to je trend koji se ne zaustavlja. To su zapanjujući i porazni gubici. Broj umrlih od broja rođenih je veći već posljednja tri desetljeća. Iz prethodno navedene tablice vidljivo je kako je udio starijih od 65 godina veći od udjela osoba do 19 godina. Na broj stanovnika koji iznosi manje od 4 milijuna, imamo oko milijun i 61 tisuću zaposlenih prema podacima iz lipnja ove godine te manje od 2 i pol milijuna neaktivnog stanovništva, uključujući i umirovljenike i takav odnos nije održiv. Posebno je zabrinjavajuće to što se broj učenika ubrzano smanjuje, a za osnovnoškolsko obrazovanje pad možemo vidjeti na grafikonu 2. Padu broja učenika pridonosi i odlazak obitelji s djecom u inozemstvo.

Grafikon 2. Osnovnoškolsko obrazovanje, broj učenika od 1993. do 2019. godine

Izvor: The World Bank, Primary education, pupils – Croatia. Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.ENRL?locations=HR> (21.07.2022.)

Tablica 4. prikazuje kretanje ukupnog broja učenika u osnovnim i srednjim školama od školske godine 2013./2014. do 2019./2020. U navedenom razdoblju taj je broj smanjen s 509.207 na 460.832.

Tablica 4. Ukupan broj učenika prema školskoj godini od 2013. do 2020. u Hrvatskoj

Šk. god.	2013./ 2014.	2014./ 2015.	2015./ 2016.	2016./ 2017.	2017./ 2018.	2018./ 2019.	2019./ 2020.
	509 207	201 229	489 270	480 404	472 328	464 574	460 832

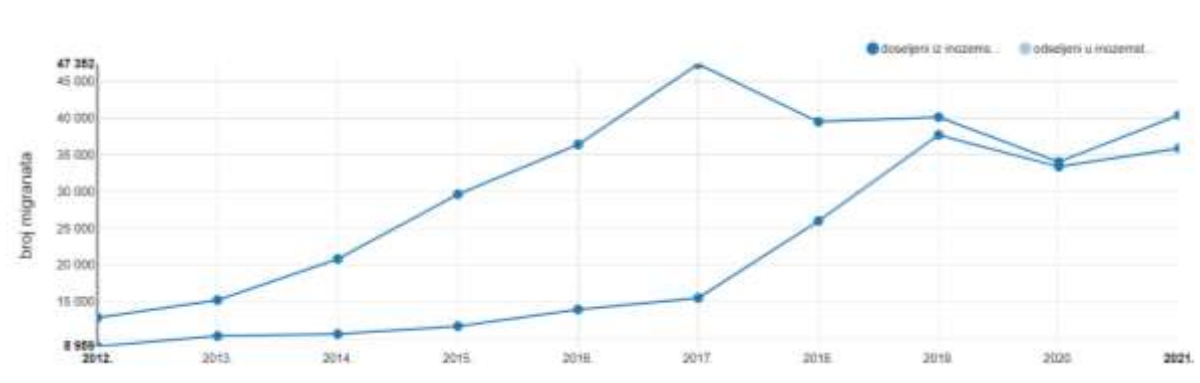
Izvor: Jurić, T., Hadžić, F. (2021.). Posljedice recentnog iseljavanja na obrazovni sustav i dostupnost radne snage u Hrvatskoj i zemljama Zapadnog Balkana. „Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država“ (2) Kulturni i demografski aspekti migracija. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti - Razred za prirodne znanosti, str. 221.

Iako je neupitno da broj učenika opada uslijed smanjenog nataliteta, Hrvatska bi danas imala 10% učenika više da nije bilo intenzivnog iseljavanja nakon ulaska u EU. Naime, 1991. godine u hrvatskom obrazovanju bilo je preko 700.000 učenika, a 2020. godine 459.832 učenika. Stoga je ukupan gubitak učenika oko 250.000. Samo u posljednjih 15 godina broj učenika u osnovnim školama smanjio se za 164.000, što je gotovo 5500 razreda manje, odnosno u prosjeku „nestala“ su dva učenika iz svakog razreda (Jurić, T., Hadžić, F., 2021.).

3.3. Migracijska kretanja

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2021. godini u Republiku Hrvatsku iz inozemstva se doselilo 35 912 osoba, a u inozemstvo se odselilo 40 424 osoba. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio je negativan i iznosio je - 4512. U 2021. iz inozemstva se doselilo 29,6% hrvatskih državljana i 70,4% stranaca, a odselilo se 64,2% hrvatskih državljana i 35,8% stranaca. U ukupnom broju doseljenih i odseljenih znatan je udio stranaca u okviru izdanih dozvola za boravak i rad. Od ukupnog broja doseljenih osoba u Republiku Hrvatsku, 28,2% osoba doselilo se iz Bosne i Hercegovine. Od ukupnog broja odseljenih osoba iz Republike Hrvatske, najviše osoba odselilo se u Njemačku (32,3%). Godinu ranije je u Njemačku odselilo 34,2% osoba. S obzirom na spolnu strukturu, u ukupnom broju doseljenih osoba iz inozemstva veći je bio udio muškaraca (72,7%). U ukupnom broju odseljenih osoba u inozemstvo također je bio veći udio muškaraca (63,5%). Najveći broj odseljenih u inozemstvo bio je u dobi od 20 do 39 godina (45,9%). U ukupnom broju doseljenih osoba iz inozemstva u Republiku Hrvatsku u 2021. najveći su udio imali Grad Zagreb (23,4%) i Splitsko-dalmatinska županija (10,0%). Prema ukupnom broju odseljenih osoba iz Republike Hrvatske u inozemstvo, na prvome je mjestu bio Grad Zagreb (23,4%), slijedile su Splitsko-dalmatinska županija (8,5%) i Primorsko-goranska županija (7,8%) (<https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030>). Grafički prikaz migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom od 2012. do 2021. prikazuje nam sljedeći grafikon.

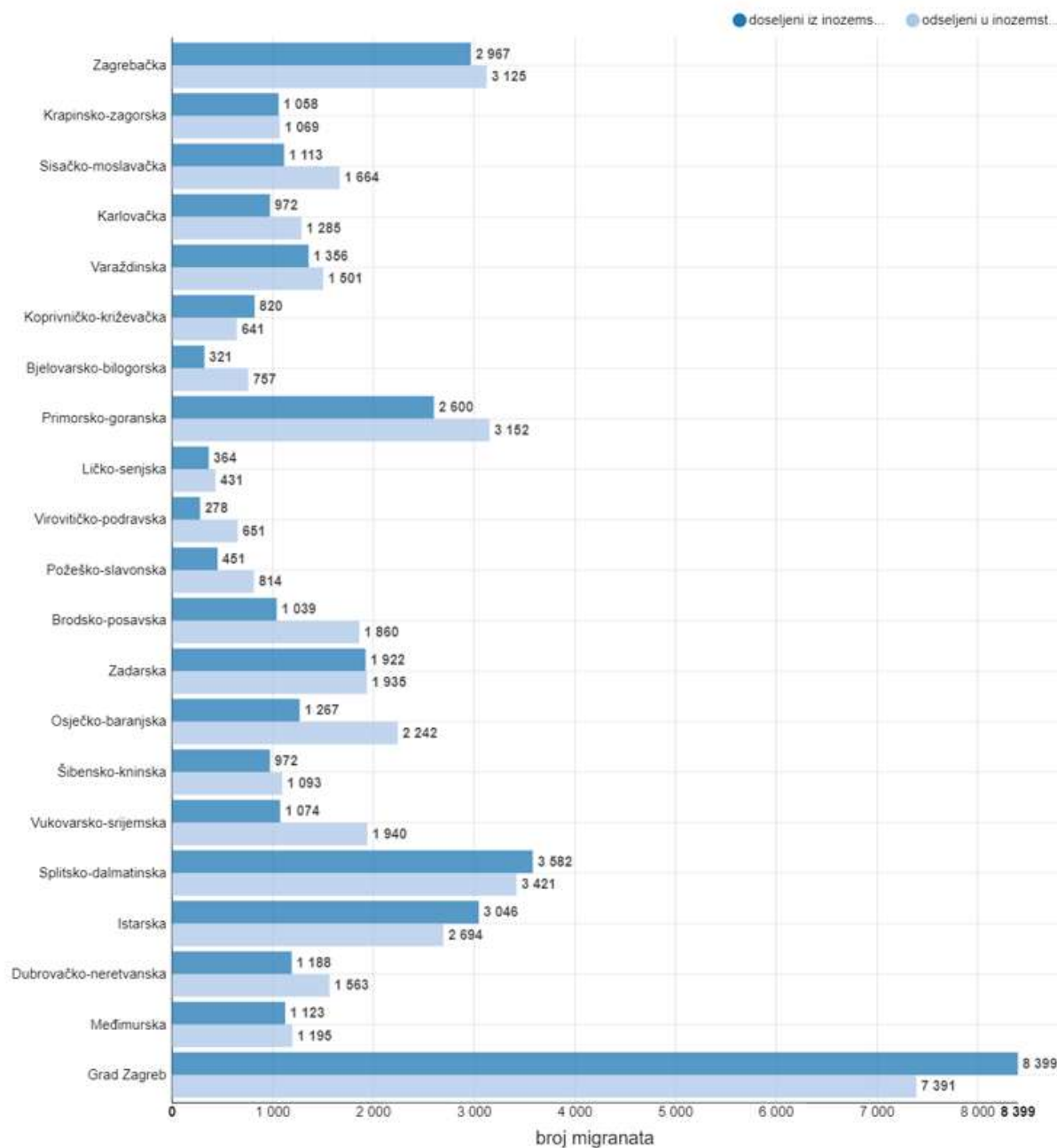
Grafikon 3. Migracije stanovništva RH s inozemstvom od 2012. do 2021.

Izvor: Državni zavod za statistiku, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (31.08.2022.)

Najveći pozitivan saldo ukupne migracije stanovništva u 2021. (razlika između ukupnog broja doseljenih iz druge županije i inozemstva te ukupnog broja odseljenih u drugu županiju i inozemstvo) imala je Zagrebačka županija (1 746 osoba). Najveći negativan saldo ukupne migracije stanovništva imale su Brodsko-posavska županija (-1 268 osoba), Vukovarsko-srijemska županija (-1 261 osoba) i Osječko-baranjska županija (-1 222 osobe) (<https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030>). Navedeno kao i prikaz ukupno doseljenog i odseljenog stanovništva u 2020. po ostalim županijama nam predočava grafikon 4.

Grafikon 4. Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2021. po županijama

Izvor: Državni zavod za statistiku, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (31.08.2022.)

Podaci Državnog zavoda za statistiku pokazuju da je prema starosti i spolu najviše preseljenog stanovništva Republike Hrvatske u 2021. godini bilo ženskog spola (49,6%) starosti između 20 i 39 godina te muškaraca iste dobi (41,4%). Slijede muškarci (23,2%) i žene (18,6%) životne dobi između 40 i 59 godina, potom dječaci (19,5%) i djevojčice (15,8%) do 14 godina starosti, 12,2% muškaraca i žena starosti 60 godina i više, a najmanje osoba se selilo u životnoj dobi između 15 i 19 godina. Prema području preseljenja, najviše migracija

stanovništva je bilo između županija i to 40,5%, 38,5% preseljenja je bilo među gradovima/općinama iste županije, dok je najmanje preseljenih bilo među naseljima istog grada ili općine (21%).

4. EUROPSKA UNIJA I STARENJE STANOVNIŠTVA

Osim Hrvatske, s lošom demografskom situacijom bori se i Europska unija, a takvo stanje uzrokovano je starenjem stanovništva, padom nataliteta i migracijama iz siromašnijih dijelova u razvijenije. Ilegalne migracije isto tako predstavljaju veliki izazov za Europsku uniju budući će ta demografska promjena utjecati kako na građane, tako i na geopolitiku Europske unije.

Prema podacima sa službenih stranica Europske unije, u 2018. je očekivani životni vijek porastao na 78,2 godine za muškarce i 83,7 za žene, a predviđa se da će se taj rast nastaviti: očekuje se da će muškarci rođeni 2070. živjeti 86 godina, a žene 90. Nadalje, u 2018. je prosječan broj porođaja po ženi iznosio 1,55, a srednja dob pri rađanju bila je 31,3 godine. Predviđa se da će do 2070. godine 30,3% stanovništva Europe imati 65 ili više godina (u usporedbi s 20,3% u 2019.), a predviđa se da će 13,2% imati 80 ili više godina (u usporedbi s 5,8% u 2019.). Sastav kućanstava u cijeloj Europskoj uniji se također mijenja – kućanstvima koja čine dva roditelja s djecom pridružuju se kućanstva koja čine pojedinci, samohrani roditelji ili parovi bez djece. Valja napomenuti da se udio europskog stanovništva u svijetu smanjuje te će do 2070. godine činiti nešto manje od 4% svjetskog stanovništva.

Europska unija predviđa da će proces starenja stanovništva imati negativan utjecaj na gospodarsku aktivnost i ekonomski rast, prije svega zbog smanjenja udjela radnog kadra. Zbog toga je ključno upravljanje makroekonomskim rizicima koji se odnose na ulaganja, produktivnost i potencijal gospodarskog rasta. Stoga, unatoč relativno visokim stopama zaposlenosti, stvarno smanjenje broja radno sposobnih ljudi treba zamijeniti povećanjem produktivnosti. Čimbenici kapitala i rada su nedostatni, pa je potrebno potražiti druge čimbenike, uključujući veći angažman kod inovacija i efikasnost postupaka.

S obzirom da starenje dovodi do nedostatka radne snage, što negativno utječe na produktivnost, istinski mjerodavni pokazatelj za shvaćanje demografskih izazova s kojima se suočava mirovinski sustav Europske unije zapravo se prikriva u djelovanju radno sposobnih građana. Ovisno o veličini određenih skupina stanovništva, također će se uočiti učinci na štednju i investicijske tokove, pri čemu će se osjećati efekt starije populacije na cijene zbog izmjena potražnje gdje će prevladavati usluge.

Europska unija računa na znatan pritisak na javnu potrošnju poradi zdravstvene zaštite, dugoročne skrbi i mirovinskih primanja, što će dugoročno dovesti u pitanje fiskalnu održivost.

U Hrvatskoj se problem niske zaposlenosti stalno naziva demografskim problemom. Zato je ekonomska politika problem mirovinskog sustava, a ne da je sam mirovinski sustav ekonomski problem. Proturječje nastaje u službenoj javnoj i socijalnoj politici hrvatske države, a može se pripisati trima razinama:

- a) problem zapošljavanja mladih,
- b) demografska slabost proizlazi iz mirovinskog sustava
- c) imovinom mirovinskih fondova rješavaju se problemi loše makroekonomske situacije.

Kao najbitniji segment socijalne zaštite i sigurnosti za smanjenje siromaštva umirovljeničke populacije, mirovinsko osiguranje ne može funkcionirati bez socijalne politike države. Sama demografija nije financijski problem mirovinskih sustava, već prije svega problem za društvo sama po sebi. Svaka moderna država uistinu jest i treba biti sklonište u mogućim demografskim i financijskim kolapsima koji prijete mirovinskom sustavu, ali mirovinski prihodi ne prethode gospodarskom razvoju već iz njega proističu.

5. PROJEKCIJE KRETANJA STANOVNIŠTVA U HRVATSKOJ

Projekcije demografskih promjena važna su podloga nositeljima društvene i gospodarske aktivnosti pri kreiranju makroekonomskih politika. Broj i sastav stanovništva prema različitim demografskim i sociogospodarskim obilježjima čini temeljnu odrednicu sadašnjeg i predvidivog društvenog, gospodarskog i u sklopu toga i budućega demografskog razvoja. Predviđanje budućih demografskih promjena veoma je važno u uvjetima nisko-natalitetnog područja kakva je Hrvatska, gdje je sadašnji broj rođenja nedovoljan za obnavljanje stanovništva, u kojem je starenje stanovništva ocijenjeno kao veliki izazov socijalne politike, gdje imigracija ima ograničen utjecaj na usporavanje starenja stanovništva i demografski rast, u kojem bi sistem mjera i akcija društva morao biti prisilno sveobuhvatan s obzirom na mnogobrojne aspekte ljudskog života na koje se odnose demografske promjene (Grizelj, Akrap, 2011.).

Prema Populacijskom odjelu UN-a između 2000. i 2050. godine, predviđa se u Hrvatskoj smanjenje ukupnog broja stanovnika sa 4.473 tisuće na 3.673 tisuće, ili za 800 tisuća, odnosno za 17,9% (Wertheimer-Baletić, 2017.). Projekcije dobne strukture stanovništva Hrvatske pokazuju: prvo, broj mladih (0–14 godina) smanjuje se do 2051. godine za 35,5% i prema udjelu u ukupnom stanovništvu pada na 12%. Drugo, broj stanovništva u radnom kontingentu (15–64 godine) također se smanjuje do kraja projiciranog razdoblja za 31,5% i prema udjelu u ukupnom stanovništvu pada sa 67 na 57%. Treće, broj staroga stanovništva (65 i više godina) do 2051. godine porastao bi za 40,8%, dok bi njihov udjel u ukupnom stanovništvu porastao čak na 31%. Ukupno bi se stanovništvo Hrvatske prema tome smanjilo u projiciranom razdoblju isključivo zbog smanjenja broja mladih i broja stanovnika u radno sposobnoj dobi, istodobno bi značajno porastao broj osoba starih 65 i više godina (Akrap, 2015.).

Prema srednjoj varijanti projekcija stanovništva Hrvatske od strane hrvatskog Državnog zavoda za statistiku, Hrvatska bi do 2060. godine mogla imati 3 milijuna i 85 tisuća stanovnika, a broj osoba starijih od 65 godina bi porastao za 13,8% (na 29,4%). Usporedbu broja stanovnika 2011. godine i projicirani broj stanovnika do 2051. prikazuje nam Tablica 5.

Tablica 5. Projekcija broja stanovnika po županijama do 2051. godine

Grad/županija	BROJ STANOVNIKA 2011. I PROJICIRANI DO 2051.				
	GODINE				
	2011.	2021.	2031.	2041.	2051.
Zagrebačka	317.606	324.867	327.532	325.986	321.871
Krapinsko-zagorska	132.892	128.879	123.207	115.566	106.798
Sisačko-moslavačka	172.439	150.230	126.037	99.367	71.784
Karlovačka	128.899	116.311	102.913	88.661	79.893
Varaždinska	175.951	172.553	166.621	158.221	148.008
Koprivničko-križevačka	115.584	111.481	106.128	99.124	91.206
Bjelovarsko-bilogorska	119.764	109.920	99.028	86.295	72.738
Primorsko-goranska	295.195	287.181	272.590	255.036	238.860
Ličko-senjska	50.927	43.577	36.630	29.710	22.715
Virovitičko-podravska	84.836	78.281	7.764	61.451	51.217
Požeško-slavonska	78.034	69.809	61.067	50.754	39.601
Brodsko-posavska	158.575	148.032	136.727	122.576	106.496
Zadarska	170.017	173.513	176.267	178.038	179.715
Osječko-baranjska	305.032	293.087	276.336	254.088	229.136
Šibensko-kninska	109.375	97.548	85.973	73.520	61.194
Vukovarsko-srijemska	179.521	165.647	150.177	131.398	110.394
Splitsko-dalmatinska	454.798	446.244	434.294	415.360	392.471
Istarska	208.055	205.481	199.256	190.885	182.207
Dubrovačko-neretvanska	122.568	120.314	118.241	114.560	110.238
Međimurska	113.804	111.459	107.488	101.644	94.256
Grad Zagreb	790.017	796.835	787.113	771.259	752.066
Hrvatska	4.284.889	4.151.550	3.964.385	3.723.497	3.456.866
Indeks 2051/2011. = 100,00					

Izvor: Anđelko Akrap, 2015.

Dugoročne populacijske prognoze UN-a za Hrvatsku dovoljno su upozorenje za budućnost Hrvatske i njenog stanovništva i općenito gdje će biti manjka stanovnika, radnih mjesta i ostalih skupina stanovništva koja su bitna u planiranju razvoja prostora i svih osnovnih djelatnosti. Zato razvoj i obnova stanovništva mora biti prioritet Hrvatske i njenih političara. Stimulativna populacijska politika i posredna imigracijska revitalizacija su dva načina na koja treba poticati povećanje broja stanovnika.

Revitalizaciju stalnim stanovništvom trebalo bi planski i strukturno razvijati. Trebalo bi povećati rodnost, međutim na pad fertiliteta utječu brojni čimbenici koji se ne mogu lako promijeniti ili smanjiti njegov utjecaj na hrvatsko gospodarstvo i društvo, a to su duže školovanje žena, kasniji ulazak u brak, povećana aktivnost i zaposlenost ženske populacije, ekonomska nesigurnost mladih, otežana realizacija stambenih uvjeta, sve veći broj samohranih žena i tako dalje.

Revitalizacija hrvatskog stanovništva kroz zamjenu stanovništva migracijom koja nije ciljana i kontrolirana nije baš prihvatljiva budući se time problem populacije prenosi i na pitanje cjelovitosti Republike Hrvatske kao države u kojoj prevladava jedna nacija i koja je temeljena na nacionalnim vrijednostima. Zato potencijal za revitalizaciju Hrvatske ostaje hrvatska dijaspora. A kako bi se dijaspora aktivirala, u smislu povratka i moguće revitalizacije cjelokupnog stanovništva države, potrebno je izraditi strategiju iz koje će biti jasno vidljiva želja za očuvanjem stanovništva i hrvatskog identiteta u cjelini.

6. MJERE ZA POTICANJE POZITIVNE DEMOGRAFSKE SLIKE U HRVATSKOJ

Kako bi se ostvarili društveni ciljevi zemlje, a time i poboljšala demografska slika u Hrvata, potrebno je uzeti u obzir dugoročnost učinaka populacijske politike, odnosno prilagoditi i uskladiti demografske mjere s dugoročnim ciljevima države. Hrvatska nema strategiju demografske revitalizacije, no izrada iste je u tijeku, a navedena je hitno potrebna kako bi se usporili negativni demografski trendovi.

6.1. Demografske mjere

Predviđanje budućeg razvoja stanovništva važno je kako zbog produbljivanja znanstvenih spoznaja, tako i iz praktičnih razloga. To je važan alat i važan čimbenik u planiranju društvenog i gospodarskog razvoja. Mnoge komponente društvenog i gospodarskog života izravno ili neizravno ovise o veličini i sastavu budućeg stanovništva. Druga uloga predviđanja broja stanovnika odnosi se na populacijsku politiku.

Pozitivne promjene pokazatelja plodnosti zahtijevaju određene promjene. Neki razlozi, koji su izvan političke sfere utjecaja, a ne bi trebali ni biti, uključuju promjene u osobnim stavovima o željenom broju djece. Međutim, istraživanja pokazuju kako u Hrvatskoj postoji razlika između očekivanog i ostvarenog broja djece, a populacijska politika može pozitivno utjecati na taj broj. U tom smislu, zakonodavna i izvršna vlast imaju sposobnost i obvezu olakšati stanovništvu ostvarenje tih ciljeva. Najveća barijera za postizanje većeg željenog broja djece ogleda se u životnom standardu, ali najviše u položaju žena s djecom na tržištu rada.

Povećanjem materijalnih uvjeta u dječjim vrtićima te poboljšanjem usluga u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, osigurava se ravnomjeran razvoj te ublažavanje postojećih regionalnih nejednakosti. Samim tim se pomaže roditeljima u njihovom svakodnevnom angažmanu i obavezama koje iziskuje tržište rada te stvaraju preduvjeti za ostanak obitelji u zajednici.

Ulaganje u djecu, temelj našeg društva, ulaganje je u rast i razvoj zemlje. Izdvajanje sredstava usmjerenih na djecu i za potrebe djece na svim razinama i u svim područjima trajno je opredjeljenje hrvatskog društva (<https://demografijaimladi.gov.hr/izvjesca-5672/5672>).

6.2. Mjere koje treba poduzeti

Među temeljne ekonomske i socijalne pretpostavke za odvijanje procesa reprodukcije određene društveno poželjne razine i smjera spadaju svi oni gospodarski i društveni čimbenici koji djeluju na poboljšanje materijalnog stanja obitelji i stvaranje povoljnih uvjeta za njen društveni i materijalni prosperitet. Tu ulaze prvenstveno poboljšanja mogućnosti i uvjeta za zapošljavanje, posebno za mlade generacije koje čine oslonac reprodukcije stanovništva i gospodarskog razvoja, adekvatna porezna politika i politika dječjih doplataka, politika cijena diferenciranih u pogledu roba i usluga namijenjenih djeci i mladeži, adekvatna stambena politika i s time u vezi kreditna politika, adekvatna politika društva prema obitelji i napose prema društvenoj ženi. Posebno mjesto zauzima društvena briga o djeci, osiguranje potrebne infrastrukture za pomoć zaposlenoj ženi - majci, zdravstvena politika, politika obrazovanja, stvaranje povoljne društvene klime za postizanje željene razine reprodukcije stanovništva i dr. (Wertheimer-Baletić, 2017.).

Zato je Hrvatskoj potrebna strategija demografskog razvoja po uzoru na npr. Irsku, s jasno utvrđenim konceptom jedinstvene Hrvatske i to s domicilnim i iseljenim stanovništvom. Isto tako, Hrvatska bi trebala iskoristiti vrijednost i sveukupno bogatstvo svojih iseljenika jer svake godine Hrvati koji žive izvan Hrvatske u Hrvatsku pošalju oko 18 milijardi kuna. Šalju novac članovima svojih obitelji čime se u velikoj mjeri osigurava socijalni mir u Hrvatskoj.

To je više novca od svih stranih investicija. Procjena je da su njihove investicijske mogućnosti čak četiri do pet puta veće. Da se kroz državne poticaje ostvare te investicije, dobili bismo novu gospodarsku aktivnost i zaposlenost. Ranije spomenuta Irska nije pozvala svoje iseljeničtvo da se vrati, nego je investicije iseljenika oslobodila poreza na dobit na 10 godina. Kada su počele investicije, krenuo je i povratak tih ljudi kao i zapošljavanje stranaca. Drugi je model klasična populacijska politika koja se svodi na poticanje ljudi da imaju više djece (<https://www.jutarnji.hr/globus/politika/stjepan-sterc-za-globus-hrvatska-je-usla-u-demografski-slom-imamo-3-8-milijuna-stanovnika-15097969>).

Stoga bitni strateški potezi koji se moraju povući kako bi se razvila i opstala hrvatska populacija jesu:

- demografsku problematiku postaviti na stratešku razinu značenja po uzoru na npr. Irsku (fokusirati se na povratak iseljenika u domovinu, potaknuti doseljavanje stanovništva, ojačati sustav mjera kojima bi se poboljšale demografske brojke)

- problemu demografije potrebno je dati najveću upravljačku institucijsku razinu po pitanju organizacijskih, tehničkih i financijskih aspekata

- prioritet gospodarske politike mora biti demografsko pitanje,

- neophodno je demografsku revitalizaciju zasnovati na stručnim i znanstvenim činjenicama

- Hrvatska mora uspostaviti evidenciju o demografskoj strukturi i broju ljudi koji je sačinjavaju, rasporedu stanovništva, gospodarskoj aktivnosti, obrazovanju iseljenika, profesijama kojima se bave, znanju, kompetencijama, te želji za dolaskom u Hrvatsku i investiranjem stečenih sredstava

- važno je definirati strategiju i ciljeve koji će biti usmjereni na iseljeništvo

- moraju se pokrenuti aktivnosti temeljene na prostornom i gospodarskom potencijalu, a kao kapital bi se trebao uzeti i intelekt iseljenih Hrvata.

Treba prilagoditi porezni sustav tako da ljudi koji imaju više djece imaju veće porezne olakšice jer te obitelji osiguravaju budućnost mirovinskog sustava. Zato ih treba nagraditi. Problem našeg ekonomskog planiranja je u tome što se planiraju investicije, dobit, izgradnje tvornica i infrastrukture, ali ne i radna snaga. Europska unija mora shvatiti da ne može potrebe za radnom snagom zadovoljavati samo kroz imigraciju jer se time značajno mijenja identitet društva (<https://www.jutarnji.hr/globus/politika/stjepan-sterc-za-globus-hrvatska-je-usla-u-demografski-slom-imamo-3-8-milijuna-stanovnika-15097969>).

6.3. Strategija demografske revitalizacije RH

Službeni podaci o broju iseljenika su nepotpuni te su potrebna istraživanja kako bi se stvorila cjelovita slika o točnom broju i strukturi ljudi koji iseljavaju, onih koji planiraju emigrirati i onih koji su odlučili ostati u Hrvatskoj te o ključnim razlozima iseljavanja i ostanka u Hrvatskoj. Na temelju tih podataka moguće je planirati ciljane i učinkovite mjere za olakšavanje boravka i povratka ljudi u matičnu državu. Kako bi postojala garancija, točnije određeni kriteriji za ostanak stanovnika u domovini, a isto tako i kriteriji za povratak ljudi koji su iselili, važno je planirati i donositi populacijske mjere, te se istovremeno zalagati za gospodarski razvoj naše zemlje. Osnovni preduvjet za provedbu mjera populacijske politike je suradnja i aktivno sudjelovanje svih sektora u području djelovanja, u nadležnosti agencija i ministarstava te u aktivnostima usmjerenim na poticanje revitalizacije stanovništva Republike Hrvatske.

Vlada Republike Hrvatske donijela je 29. travnja 2021. godine Odluku o pokretanju postupka izrade Strategije demografske revitalizacije Republike Hrvatske do 2031. godine. Odlukom se zadužuje Središnji državni ured za demografiju i mlade da izradi Strategiju demografske revitalizacije, strateške ciljeve, ključne pokazatelje učinka i ciljane vrijednosti pokazatelja (<https://demografijaimladi.gov.hr/o-demografiji/6032>).

Na stranicama Vlade u dokumentu, odnosno odgovoru na zastupničko pitanje Domagoja Hajdukovića, u vezi s negativnim demografskim trendovima od 08. travnja 2022., stoji kako je u tijeku izrada strategije revitalizacije stanovništva Republike Hrvatske do 2031. godine, u čijoj će izradi sudjelovati širok spektar dionika, a sve s ciljem da bi se pitanja revitalizacije stanovništva mogla rješavati dosljedno i koordinirano. Svrha strategije je uspostaviti okvir za rješavanje pitanja revitalizacije stanovništva kao budućeg strateškog pitanja za Republiku Hrvatsku. Time bi se nastavilo s naporima na smanjenju ili zadržavanju negativnih populacijskih trendova kroz područja intervencija: sustav ranog i predškolskog i osnovnog obrazovanja, kao i cjeloživotnog obrazovanja, porezne olakšice, materijalnu i nematerijalnu potporu, stanovanje, javno zdravstvo; mobilnost stanovništva i tržište rada. U sklopu revitalizacije stanovništva Republike Hrvatske, Vlada posebnu pozornost posvećuje poticanju ekonomske samostalnosti, obrazovanju i zapošljavanju mladih, posebice onih u ruralnim područjima.

U dokumentu se isto tako navodi kako Vlada Republike Hrvatske kontinuirano unapređuje zakonsku regulativu iz područja svih politika kojima se nepovoljni demografski trendovi

nastoje riješiti izravnim i neizravnim mjerama za osiguranje povoljnih uvjeta za život, posebice za mlade, za njihov ostanak u Republici Hrvatskoj, usklađivanje poslovnog i obiteljskog života kućanstava s uzdržanim članovima uključenim u ranim i predškolskim programima kao i obrazovanju kroz unaprjeđenje usluga i produljenje radnog vremena dječjih vrtića te daljnji razvoj i/ili novih programa vrtića.

Ističu da je od 2020. godine umanjena godišnja obveza poreza na dohodak po osnovi plaće do porezne osnovice od 360.000,00 kuna i to za 100% mladima do 25 godina života te za 50% mladima od 26 do 30 godine života. Promjene koje su vezane za oporezivanje porezom na dohodak odnose se na povećanje osnovnog osobnog odbitka s 3.800,00 kuna do 4.000,00 kuna. Proširen je obuhvat primitaka na koje se ne plaća porez na dohodak, kao što su između ostalog, naknade učenicima za vrijeme dualnog obrazovanja do propisanog iznosa. Od 1. siječnja 2021. smanjene su porezne stope poreza na dohodak s 24% na 20%, odnosno s 36% na 30%.

Osim navedenog, naglašava se i to da Vlada Republike Hrvatske potiče uključivanje svih nezaposlenih osoba na tržište rada, posebno mladih koji prvi puta ulaze na tržište rada. Također dodaju da je kreirana mjera „Biram Hrvatsku“ čiji je primarni zadatak omogućiti osobama koje su stekle znanja i vještine u državama Europske unije, Švicarske te Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, dodatni poticaj da se vrate u Republiku Hrvatsku te razvoj gospodarski slabije razvijenih područja.

U tijeku je i izrada Nacrta prijedloga zakona o roditeljskim potporama, čije se donošenje planira tijekom 2022., a u kojem je jedan od primarnih ciljeva uvođenje očinskog dopusta za zaposlene i samozaposlene korisnike, te podizanje maksimalnog iznosa naknade plaće za vrijeme roditeljskog dopusta. Očekuje se da će predložena rješenja proizvesti značajan i pozitivan socijalni učinak kroz poboljšanje statusa budućih korisnika, odnosno djece, obitelji, zaposlenih i samozaposlenih roditelja.

7. ZAKLJUČAK

Pad nataliteta, negativni prirodni prirast, porast stope mortaliteta, starenje stanovništva i smanjenje brojke ukupnog stanovništva obilježavaju Republiku Hrvatsku još od ranih devedesetih. Navedeni negativni pokazatelji narušiti će stabilnost i prirodni razvitak stanovništva, te utjecati na daljnji razvoj društva i gospodarstva zemlje. Rezultati spomenutog biti će smanjenje ukupne štednje, povećanje ukupne potrošnje umirovljenika te posljedično negativne neto uštede i smanjena stopa ekonomskog rasta.

Svi prethodni pokušaji rješavanja demografske problematike usmjeravali su se na rađanje, no pozitivnih pomaka nije bilo jer se negativan trend kontinuirano nastavlja. S druge strane, važno je pokrenuti političke rasprave o starenju kako bi se raspravilo o mogućnostima predviđanja i odgovora na izazove i prilike koje starenje donosi. Potrebno je dovesti više ljudi na tržište rada, omogućiti dulji rad i poboljšati produktivnost kako bi se nadoknadilo smanjenje radno sposobnog stanovništva. Bitno je modernizirati sustav socijalne zaštite kako bi se učinkovito borilo protiv siromaštva u starijoj dobi. Za većinu ljudi odlazak u mirovinu znači pad prihoda, a za neke i siromaštvo u starijoj dobi, a uz to je povećana i potreba za zdravstvenom i dugotrajnom njegom. Stoga je važno poboljšati zdravstveni i sustav socijalne skrbi. Obzirom na navedeno, važno je poticati međugeneracijsku solidarnost.

Stoga je Republici Hrvatskoj u interesu da što prije zaustavi trend negativnih demografskih kretanja. Treba što prije početi raditi na razvoju i implementaciji efikasnih mjera kojima bi potaknula bivše stanovnike da se vrate, trenutne stanovnike da ostanu i privukla nove stanovnike iz drugih zemalja da se dosele. Također, Republika Hrvatska nema dugoročnu strategiju gospodarskog razvoja što znači da istu treba formulirati, razviti i početi je provoditi kako bi se ostvarili željeni učinci, odnosno kako bi se demografski deficit u zemlji smanjio. Ekonomski razvoj i koncepcija trebaju se izraditi na temelju kritičke analize trenutnog stanja u zemlji, a ne sukladno tome tko se trenutno nalazi na vlasti u zemlji. Ciljevi dugoročnog gospodarskog razvoja trebaju se temeljiti na suvremenim tehnologijama i suvremenim uvjetima. Na taj način će se zemlja dovoljno razvijati da bude privlačna za život i rad domaćem stanovništvu, pa i stanovništvu stranih zemalja.

LITERATURA

1. Andabaka et al. (2016.). *Gospodarstvo Hrvatske*. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
2. Dugački, V., Peternel, L., Škiljan, F. (2021.). *Nestala naselja u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Plejada
3. Jurić, T. (2018.). *Iseljavanje Hrvata u Njemačku : gubimo li Hrvatsku?* Zagreb: Školska knjiga
4. Koprek, I. (2020.). *Migracije, ekonomija i poslovna etika*. Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove
5. Lajić, I. (2010.). *Migracije i regionalni razvoj Hrvatske*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti
6. Wertheimer-Baletić, A. (2017.). *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika*. Samobor: Meridijani
7. Lajić, I. (2010.). *Migracije i regionalni razvoj Hrvatske*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti
8. Kimer, M. (2017.) *Analiza demografskih kretanja u Hrvatskoj*. Završni rad, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma «Dr. Mijo Mirković»
9. Stjepanović, J. (2020.) *Kvaliteta života u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji*. Završni rad, Osijek: / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku
10. Akrap, A. (2015.) *Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051. Bogoslovska smotra*, 85/3, 855–881
11. Grizelj, M., Akrap, A., (2011.): *Projekcija stanovništva Republike Hrvatske od 2010. do 2061.*, Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, str. 7
12. Centar za longitudinalne populacijske studije, *Stanovništvo Hrvatske*. Dostupno na: <https://clps.hr/>, 19.05.2022.
13. Državni zavod za statistiku, *Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2020.* Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9931> (31.08.2022.)
14. Državni zavod za statistiku, *Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021.* Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (31.08.2022.)
15. Hrvatska enciklopedija, *Fertilitet*. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19372>, 30.03.2022.

16. N1 info Hrvatska (2021.). Demograf: Kako je moguće da je porez isti na Baniji i na Tuškancu? Dostupno na: <https://hr.n1info.com/vijesti/demograf-kako-je-moguće-da-je-porez-isti-na-baniji-i-na-tuskancu/>, 30.03.2022.
17. Središnji državni ured za demografiju i mlade. O demografiji. Dostupno na: <https://demografijaimladi.gov.hr/o-demografiji/6032> (04.06.2022.)
18. Orešić, B. (2021.) Stjepan Šterc za Globus: Hrvatska je ušla u demografski slom, imamo 3,8 milijuna stanovnika. Jutarnji.hr. Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/globus/politika/stjepan-sterc-za-globus-hrvatska-je-usla-u-demografski-slom-imamo-3-8-milijuna-stanovnika-15097969>, 30.03.2022.
19. Telegram (2020.). Demografi procjenjuju da će se zbog krize i gubitka posla u Hrvatsku vratiti oko 50.000 iseljenika. Dostupno na: <https://www.telegram.hr/zivot/demografi-procjenjuju-da-ce-se-zbog-krize-i-gubitka-posla-u-hrvatsku-vratiti-oko-50-000-iseljenika/>, 30.03.2022.
20. The World Bank, Primary education, pupils – Croatia Dostupno na: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.ENRL?locations=HR> (21.07.2022.)
21. Večernji list (2021.). Procjena DZS-a: U manje od 10 godina izgubili smo 237.000 stanovnika. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/procjena-dzs-a-u-manje-od-10-godina-izgubili-smo-237-000-stanovnika-1533724> (30.03.2022.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Iseljavanje iz Hrvatske kroz povijest do danas.....	10
Tablica 2. Učinci iseljavanja.....	13
Tablica 3. Stanovništvo prema starosti i spolu, 2021.....	15
Tablica 4. Ukupan broj učenika prema školskoj godini od 2013. do 2020. u Hrvatskoj.....	16
Tablica 5. Projekcija broja stanovnika po županijama do 2051. godine.....	24

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva.....	14
Grafikon 2. Osnovnoškolsko obrazovanje, broj učenika od 1993. do 2019. godine	16
Grafikon 3. Migracije stanovništva RH s inozemstvom od 2011. do 2020.....	18
Grafikon 4. Ukupno doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2020. po županijama.....	19